

VELKÁ FRANCOUZSKÁ REVOLUCE A NAPOLEONSKÉ VÁLKY

1. OSVÍCENSKÁ FILOZOFIE
2. SITUACE VE FRANCII PŘED VFR, PRŮBĚH VFR, PROGRAM A OSOBNOSTI VFR, POSOUZENÍ VÝZNAMU VFR
3. NAPOLEON, CHARAKTER NAPOLEONSKÉ VÁLKY, PŘÍČINY NAPOLEONOVY PORÁŽKY
4. VÍDEŇSKÝ KONGRES A POVÁLEČNÉ USPOŘÁDÁNÍ EVROPY

1. OSVÍCENSKÁ FILOZOFIE

OSVÍCENSTVÍ

- evropské myšlenkové hnutí, které vzniklo v **18. století** a projevilo se nejprve ve Francii a Anglii, spjata s filozofickými myšlenkami doby
- je zaměřeno proti absolutismu, církvi a konzervatismu obecně – bojuje proti tmářství a nevědomosti
- vyznávali kult rozumu – víra v rozum spojena s vírou v neustálý pokrok
- vyznávali svobodu a rovnoprávnost občanů
- Encyklopedie – vědění jako zbraň dobra; nejvýznamnější nakladatelský a vědecký počín osvícenství, Diderot, J. J. Rousseau, baron Holbach, rytíř de Jaucourt
- ve střední Evropě se vyvinul tzv. **osvícenský absolutismus** – někdy nazýván josefínský = šikovné používání osvícenských reforem k nenásilnému upevnění absolutismu
- **osobnosti** :
  - Voltaire** (Francois Marie Arouet)
  - Denis Diderot** – Encyklopedie
  - A. L. Lavoisier** (Fr) – utřídění chemických prvků
  - Carl Linné** (Švéd) – vědecké rozdělování rostlin, zdokonalil mikroskop
  - Luigi Galvani** (It) – galvanický článek
  - Alessandro Volta** (It) – elektrická baterie
  - Benjamin Franklin** (USA) a **Prokop Diviš** – hromosvod
  - James Watt**(Skot) – zdokonalení parního stroje
  - bratři Montgolfierové** – horkovzdušný balon

2. VELKÁ FRANCOUZSKÁ REVOLUCE

SITUACE PŘED VELKOU FRANCOUZSKOU REVOLUCÍ

Konec absolutismu ve Francii

- Francie byla v 18. století nejlidnatějším a nejmocnějším státem na kontinentě
- obyvatelstvo (26 milionů) rozděleno do tří stavů:
  - a) **duchovní** – 100 000, církev ovládala školství, vykonávala cenzuru, z kazatelen kostelů ovlivňovala veřejné mínění
  - b) **šlechta** – 400 000, jen šlechtic mohl zastávat velitelskou hodnost v armádě, vysoký církevní úřad či úřad u dvoraduchovní a šlechta tvořili privilegovanou vrstvu, neplatili daně
- c) **třetí stav** – (měšťané a zámožnější venkovští obyvatelé) nesl daňové zatížení a vyživoval předchozí dva stavy a královský dvůr
  - venkované podléhali
    1. **církví** – platili desátky či příspěvky na kostel
    2. **králi** – platili daně
    3. **vrchnostem** – odváděli feudální dávky

- měšťany trápila zvláště královských úředníků, cenzura, merkantilismus bránící svobodnému podnikání, náboženská nesnášenlivost
- měšťané byli často bohatší než drobná šlechta, přesto na společenském žebříčku níže

LUDVÍK XVI.

- nastoupil na trůn r. **1774**
- manželka **Marie Antoinetta** (dcera Marie Terezie)
- za jeho vlády krize státních financí - dluhy díky účasti na válce o nezávislost USA a díky nákladnému životu u dvora – nevole proti **Marii Antoinettě** (Rakušanka, utrácela peníze)
- na začátku revoluce byl velmi populární, nebyl tyran; ale ohrožen kvůli své těžkopádnosti, malé rozhodnosti, nedokázal se přizpůsobit novým myšlenkám
- **ministr financí TURGOT** předložil rozsáhlý program daňové reformy (chtěl zdanit šlechtu a duchovenstvo), ale bohužel narazil na odpor privilegovaných – nechtěli ztratit výhody z daňové svobody, roboty, výnosů z cel a mýt či monopolu na prodeji obilí
- počátek r. 1789 – tuhá zima, neúroda, proto zvýšení cen, důsledek hlad!
- **květen 1789** – panovník **Ludvík XVI.** je **donucen** kvůli finanční tísní poprvé od r. 1614 **svolat generální stavy** (šlechta, duchovenstvo + zbytek; stavovské shromáždění, které má právo vypsat nové daně), schází se ve Versailles, panovník ale nemíní ustoupit z absolutistických zásad vládnutí

PRŮBĚH REVOLUCE

- jako reakci na průběh generálních stavů (panovníkova neústupnost) se **zástupci 3. stavu** (96%obyv.) **17. 6. 1789 prohlásili za Národní shromáždění** (s právem povolovat daně, vypracovat novou ústavu, která měla omezit královu absolutní moc – rozdělit na výkonnou, zákonodárnou a soudní, zajistit rovnost před soudem a četné občanské svobody) a zároveň vyzvali šlechtu a duchovenstvo, aby se připojili (většina se připojila, i Ludvíkův bratranec Ludvík Filip Orleánský)
- k 3. stavu se přidala i většina zástupců privilegovaných stavů = král rezignoval, existenci NS uznal
- NS už nehlasovalo podle stavů, ale podle počtu poslanců
- **14.7. 1789 povstal pařížský lid a dobyl BASTILU** (státní vězení, symbol absolutismu, asi 7 vězňů)
- povstalci ovládli pařížskou radnici a byla zřízena ozbrojená národní garda v čele s **generálem La FAYETTEM**
- zpráva o dobytí Bastily podnítila četná povstání proti feudálním vrchnostem na venkově (v Paříži byla situace klidnější než na venkově)
- = **začala největší revoluce v dějinách Francie!!!!**
- **5. 8. 1789** NS zrušilo poddanství a šlechtická privilegia, místo vrchnostenských dávek se platily daně dle výše příjmů, přístup k úřadům dle osobních schopností, duchovenstvo se vzdalo desátků
- = ve Francii zlikvidován starý režim a uzákoněna osvícenská idea o úplné občanské rovnosti
- **26. 8. 1789 odsouhlaseny základní zásady ústavy v Deklaraci práv člověka a občana** – jedním z autorů **La Fayette**, její myšlenky později pronikly do všech evropských ústav (mj. poprvé udělovala plná občanská práva Židům)
- v srpnu **1789** se NS přejmenovalo na **Ústavodárné národní shromáždění** a začalo pracovat na nové ústavě konstituční monarchie
- Ludvík XVI. se zdráhal přijmout rozhodnutí NS a Deklaraci, poslanci ustanovili, že král má pouze právo odročujícího veta
- narůstající napětí mezi králem a dvorem na jedné straně a sněmovnou a lidem na druhé straně vyvrcholilo při zásobovacích potížích
- lid se začal bouřit a král povolal své věrné pluky, lid podnikl tažení na Versailles = požadoval podepsání srpnových zákonů a levný chléb = král s rodinou nakonec přinucen přesídlit do Paříže

Konstituční monarchie ve Francii

- po králově přesídlení navrhl **biskup TALLEYRAND (1791)** vyobcován z církve) umořit státní dluh konfiskací církevních a korunních statků a majetku emigrantů (skupováním těchto statků vznikla nová třída majetných lidí)
- **Francie se během roku 1791 stala konstituční monarchií**
- přísně rozdělena legislativa, exekutiva a jurisdikce
- v čele zůstal **Ludvík XVI. Bourbon**, ale zákony tvořili poslanci – král mohl zákony jen odročit
- volební právo měli jen bohatší občané a jen oni mohli být členy národní gardy
- země rozdělena na **departementy** (decentralizace moci), do jejichž čela si lid volil své zástupce; systém volby se ujal i v soudnictví a v armádě
- **září 1791 - schválen definitivní text ústavy**, Deklarace práv člověka a občana tvořila její úvodní část, král nevládl z boží vůle, ale podle světského práva, zavedeno všeobecné oslovení **občan**
- v Ústavodárném shromáždění došlo k politickému štěpení – radikálnější poslanci sedávali vlevo, umírněnější vpravo
- mimo sněmovnu se scházely politické kluby a diskutovaly s veřejností o zásadních politických otázkách
- významu nabýval **klub Přátel konstituce**, který se scházel v bývalém kostele Sv. Jakuba = **jakobíni**, postupem času ho ovládli radikálové v čele s **Maximilienem ROBESPIERREM**
- nejradikálnější byl **klub cordelierů** – chtěli odstranit krále a nastolit republiku – v čele **Jean Paul MARAT a Georges Jacques DANTON**, jejich vliv byl ale prozatím malý
- rázný **zásah proti církvi** (vyvlastění majetku, církevní hodnostáři měli být voleni a přísahat věrnost státu) vyvolal **nepokoje na venkově** a silnou vlnu emigrace z řad šlechty a duchovenstva
- levný dovoz zboží z Anglie ničil domácí řemeslo, nová obchodní politika vedla k obrovskému růstu cen a spekulacím → napětí v nejnižších vrstvách obyvatel a stávky
- král **Ludvík XVI.** udržoval tajný styk se zahraničím, v červnu **1791 pokus o útěk ze země**, ale zadržen v Lotrinsku a dočasně zbaven moci
- cordelierové žádají poprvé zřízení republiky a rozšíření volebního práva, zorganizovali demonstraci, ta však potlačena a král byl ponechán na trůně
- v **srpnu 1791** se **Rakousko, Prusko** a další německé státy dohodli na společném postupu proti revoluční Francii; nebezpečí války situaci ve Francii vyhrtilo
- od října **1791** nesla sněmovna název **Zákonodárné shromáždění**:
pravici a střed tvoří přívrženci monarchie
levici tvořili přívrženci republiky -
a) **girondini** – z departementů
b) **cordelieři a jakobíni** – z Paříže
- přívrženci republiky začali likvidovat pozůstatky minulé doby (nošení paruk a punčoch), zavádělo se tykání
- **válka skutečně vypukla** v dubnu **1792** – Francie formálně vyhlásila válku císaři **Františkovi I.** a jeho spojencům, ti však měli vojenské úspěchy → zvýšilo se napětí v Paříži
- **10. 8. 1792** svrhli přívrženci republiky v Paříži městskou správu, zřídili **revoluční komunu** a **krále**, kterého obviňovali ze zrady, **zajali a uvěznil**
- pod tlakem pařížské ulice vyhlásilo Zákonodárné shromáždění volby do tzv. **Národního konventu** podle **všeobecného volebního práva pro všechny muže**
- v Národním konventu měli převahu přívrženci republiky
- **21. 9. 1792** došlo ke **zrušení království a zřízení republiky**
- evropské vlády reagovali odvoláním svých vyslanců, aristokraté se skrývali mimo Paříž
- začalo pronásledování kněží a údajných nepřátel revoluce
- francouzské revoluční armádě se podařilo zastavit postup spojenců

- hymnou revoluce se stala **Marseillaisa** – píseň marseillských dobrovolníků, kteří spěchali na pomoc ohrožené Paříži (dodnes francouzská státní hymna)

Republika a jakobínská hrůzovláda

- zajištěním krále a vyhlášením republiky začala krvavější část revoluce
- rozložení sil v novém **Národním konventu** – nevlivnější skupina-**girondini**, významné pozice-**cordelieři a jakobíni** podporovaní obyvatelstvem Paříže
- **Národní konvent** měl vypracovat **republikánskou ústavu**
- vojenské úspěchy revoluční armády dodaly Konventu odvahy, aby se zbavil krále jako symbolu minulé doby - obvinili ho z velezrady a poslali na popraviště (jakobíni poprvé vítězí nad girondiny)
- **21. 1. 1793 král veřejně popraven gilotinou**, koncem roku **1793** potkal stejný osud **Marie Antoinettu**
- nedospělý královský syn **Ludvík** poslán na převýchovu do chudé pařížské rodiny, v r. 1795 umírá za záhadných okolností ve vězení (pravděpodobně na vyčerpání)
- po popravě krále vypověděly Francii válku i další evropské země (VB, Španělsko, Holandsko), vítězný postup Francie zastaven; navíc Francie oslabena vzpourami **rojalistů (přivrženci krále)**
- k potlačení povstání určení komisaři vyslaní z Paříže a revoluční soudy – trestali povstalce pouze smrtí nebo vyhnáním
- v pol. r **1793 spor** v Konventu **mezi girondiny** (brání zájmy obchodníků a podnikatelů z departementů, ochrana soukromého vlastnictví) a **jakobíny** (opírali se o lůzu, chtěli zdanění boháčů, pevné ceny)
- **v červnu 1793 29 girondinů zatčeno a bez soudu popraveno** → pošlapání **Deklarace i nedotknutelnosti poslanců** - začíná vláda jedné mocenské skupiny = **jakobínská diktatura** (13 měsíců)
- nová ústava neznala dělení moci, veškerou moc má **Parlament a Výbor pro veřejné blaho** (9 lidí volených konventem, s mimořádnými pravomocemi, ze začátku jej vede Danton) v čele **M. Robespierre** – ovládnul zemi a podléhaly mu veškeré bezpečnostní výbory po celé zemi
- po popravě girondinů vypukla v departmentech povstání proti vládě (Vendée, Bretaň)
- září **1793** úkladně **zavražděn J. Paul Marat** (zabila jej rojalistka-vnučka Pierra Corneille ve vaně nožem) – jeho smrt byla záminka k boji proti nepřítelům revoluce = **začíná jakobínská hrůzovláda**
- na smrt posláno 30 000 lidí (mnozí bez možnosti obhajoby)
- teroru nebyli ušetřeni ani jakobíni (např. Danton)
- nesmyslnými popravami si však přivodil konec i sám **Robespierre - na konci července 1794** svrhnut spiknutím v Konventu a veřejně popraven (gilotina), mnozí historikové vnímají den jeho popravy jako **konec revoluce**
- tvrdými prostředky se revoluční Francie bránila i zahraniční intervenci – byla vyhlášena **všeobecná branná povinnost občanů** a do armády se houfně hlásily i ženy, masy špatně vyzbrojených lidí se bez ohledu na ztráty hnaly proti nepříteli a Francii se podařilo vymanit z nepřátelského sevření
- **hospodářství**: stanovení nejvyšších přípustných cen zákl. zboží, na věci důležité k obraně vlasti zaveden přidělový systém, všechny statky emigrantů rozprodány, snaha zabránit lichvě a spekulacím; kdo se nařízením protivil, byl bez milosti popraven
- pokus o odstranění křesťanství (**nastolení kultu Rozumu**, odsvěcení kostelů, vyhnání kněží z farností)
- zrušení křesťanského kalendáře – **zaveden revoluční kalendář**– **počátek** ne od narození Krista, ale od dne vyhlášení republiky **22. 9. 1792**
- katolicismus byl ovšem zakořeněn – nepodařilo se ho vymýtit
- po Robespierrově smrti se vrátilo k moci umírněné měšťanstvo, které odzbrojilo nejnižší pařížské vrstvy a vyhlásilo návrat ke křesťanství

Direktorium a konzulát

- **konzulát = forma vlády, přechod mezi republikou a monarchií**
- po pádu jakobínů trvalo několik let, než se uklidnila vnitropolitická situace a byly překonány hospodářské potíže – přispěla k tomu četná vítězství francouzské republikánské armády, která během r. **1796** obsadila podstatnou část severní Itálie a území na břehu Rýna a donutila Rakousko a Prusko k uzavření míru
- **1795** přijata **republikánská ústava**, která omezovala práva méně majetných, k moci se dostává majetná buržoazie (nepřála si návrat předrevolučních poměrů, ale bála se úplné občanské rovnosti, jak ji prosazovali jakobíni) - volební právo opět podmíněno výší majetku
- výkonnou moc mělo **5tičlenné direktorium**, které bylo jmenováno **Radou starších** a kontrolováno **Radou pěti set**, což byly **2 sněmovny Konventu**
- příslušníci šlechty a duchovenstva již nebyli souzeni pro svůj původ ani povolání
- direktorium bylo závislé na armádě – zjednávala pořádek ve vnitřních záležitostech i obraně navenek
- k obraně republiky a Konventu si direktorium vyhlédlo mladého generála **NAPOLEONA BONAPARTA**, který na sebe upozornil už za jakobínské diktatury, kdy tvrdě zakročil proti rojalistickému povstání v Paříži
- direktorium chtělo nahradit vnitřní zmatky pořádkem, potlačit rojalistická a jakobínská povstání a oživit obchod a průmysl, ovšem následná neúroda, hladomory, zásobovací potíže, spekulace, inflace a všeobecná únava způsobily, že se direktorium jeví jako slabé a neschopné
- ve volbách **1796** dosáhli **velkých úspěchů jakobíni** = majetní se obávali obnovení hrůzovlády
- direktorium se snažilo odvést pozornost mas k zahraničním výbojům, kde Francie slavila velké úspěchy
- **v březnu 1796** pověřen Bonaparte vrchním velením v Itálii, kde ze své vůle začal zakládat dceřinné republiky
- **v květnu 1798** chtěl Bonaparte oslabit Velkou Británii napadením Egypta a ovládnutím Středomoří, došlo ovšem ke zničení francouzského loďstva a Francie začala prohrávat i na kontinentě - v Itálii, Švýcarsku i v Porýní poražena koalici Rakouska, Ruska a VB
- direktorium vyhlásilo **všeobecnou brannou povinnost** a zvýšení daní → nepokoje, hrozba občanské války

3. NAPOLEON BONAPARTE, NAPOLEONSKÉ VÁLKY

VLÁDA NAPOLEONA BONAPARTA

- **9. 11. 1799** se Napoleon vrátil z Egypta a za pomoci vlády provedl státní převrat, sesadil direktorium, rozpustil Konvent
- výkonnou moc soustředil do rukou **3 konzulů** - sám byl prvním z nich s velkými zákonodárnými pravomocemi
- **konzulát** se stal **přechodným obdobím mezi republikou a monarchií**
- rovnost občanů před zákonem zachovaná a svoboda podnikání uznána, ale Deklarace nebyla již zahrnuta do ústavy
- Napoleon zavedl pořádek do státní správy
- **1804 schválen Code Civil** (občanský zákoník) přeznívaný **Napoleonův zákoník** = souhrn většiny práv občanů, která přinesla revoluce, vzor pro zákoníky celé Evropy
- závazná rozhodnutí dával Napoleon zvážet občanům v tzv. **plebiscitu** = zdání demokratičnosti
- v době konzulátu slavil Napoleon vítězství i na válečných polích - snaha upevnit rýnskou hranici a panství v severní Itálii, kde byl zpočátku vítán jako osvoboditel, ale postupně se z nositelů myšlenek stali dobyvatelé (odváželi umělecká díla do Paříže...)
- připojil Sársko, Růnsko, Rýnsko → oslabil Svatou říši a přispěl k jejímu rozkladu

- r. **1800** projevil vůdcovské schopnosti nečekaným přechodem Alp a následným vítězstvím nad Rakušany u **MARENGA**
- v r. **1802** donutil VB k podepsání míru a navrácení některých kolonií Francii
- **1802** Napoleonovi přidělen **doživotní titul konsula**, začal budovat novou šlechtu a dvůr, emigranti se mohli vrátit domů, katolictví opět podporováno státem = ve Francii postupně **dochází k obnovování monarchie**
- **1804** byl **Napoleon** prohlášen **císařem** Francouzů, v katedrále **Notre Dame** za přítomnosti **papeže** sám korunoval sebe a svou ženu **Josefinu**, čímž se postavil na **úroveň římsko – německému císaři Františku II.**, cítil se být pokračovatelem **Alexandra Velikého** a **Karla Velikého**
- konec doby republikánských ideálů ohlásilo i zrušení revolučního kalendáře

Koaliční války

- v proměnlivých seskupeních bojovaly evropské mocnosti proti francouzské územní expanzi, v jejímž čele stál od r. **1799 Napoleon**
- tyto války změnil dosavadní politickou rovnováhu v Evropě, ale také probudily pocity národního odporu a povzbudily odhodlanost k reformám, které položily základ modernímu pojetí státu
- vůdci odporu proti Napoleonovi byly **Rakousko a Velká Británie**

1. koaliční válka 1792 - 1797

- **1792** porážka spojenců u **VALMY**
- **únor 1793** krize francouzské vlády, tedy i armády
- **březen 1793** porážka od Rakušanů – vyhlášení všeobecné mobilizace → zisk Belgie
- **1795 separátní mír s Pruskem** (neutralita severu Německa do 1806)
- **1796 mír se Španělskem**, válka pokračovala s Rakouskem (podporovaná Británií)
- revoluce ve vojenství: žoldnéřská armáda byla vystřídána všelidovou armádou
  - hromadné nasazení vojska umožnilo svádět rozhodující bitvy
  - pohyblivé operace byly častější než útok na celé frontě
  - bojující jednotky se staraly o vlastní zásoby (rekvizice)
  - důstojníci nebyli povyšováni na základě urozenosti, ale schopností

italské tažení 1796 - 1797

- blesková válka
- **1797** uzavřen **mír s Rakouskem i papežem**
- vybudována soustava dceřinných či sesterských republik: Milánsko, Janovsko, Neapolsko, Římská republika; do jejich čela dosazoval své příbuzné a generály

egyptské tažení 1798

- Napoleon obsadil Maltu, vylodil se v Alexandrii a zmocnil se Káhiry
- Dorazil také vědecký tým (Champollion – rozluštil hieroglyfy)
- **1798 Britové zvítězili u ABÚKIRU** (admirál Nelson)
- Napoleonova armáda zůstala odříznutá v Egyptě
- **Rusové** se proti Francii spojili s **Osmanskou říší** a Malta a celé Středomoří se dostaly pod britskou kontrolou

2. koaliční válka 1799 – 1802

- spojenci dosáhli úspěchů a dceřinné republiky v Itálii se zhroutily
- ruský car **PAVEL I.** (velmistr řádu maltézských rytířů) vystupuje z koalice (kvůli zisku Malty Brity)
- Napoleon prchá z Egypta do Francie, svrhne direktorium a nastolí vojenskou diktaturu
- **1800 bitva u MARENGA** – Napoleon porazil Rakušany (vzdali se italských držav)
- **březen 1802 mír mezi Francií a Británií** – Británie se zřekla válečných zisků v koloniích a Francie zase panství v Egyptě
- **1804** nová koaliční dohoda mezi **Británií, Ruskem, Rakouskem, Švédskem a Neapolskem**

3. koaliční válka 1805

- obklíčení a kapitulace rakouské armády
- Napoleon vtáhl do Vídně
- říjen – námořní bitva u TRAFALGARU (Nelson) – vítězí Británie – posílila svou převahu na moři
- 2. 12. 1805 „bitva tří císařů“ u SLAVKOVA, Napoleon, ruský car, rakouský císař, vítěz Napoleon
- 25. 12. 1805 bratislavský mír – Rakousko ztratilo území v severní Itálii a na západě země, ale získalo Salzbursko

4. koaliční válka 1806 - 1807

- koalici tvořilo Prusko, Británie, Rusko, Švédsko
- Prusko zahájilo válku samo a bylo zcela zničeno
- bitva u Jeny = Svatá říše římská národa německého přestala existovat = nahrazuje ji tzv. rýnský spolek – Habsburkové ztrácejí titul římského císaře
- 1806 vyhlášena kontinentální blokáda – Rusko jako nový Napoleonův spojenec se k ní připojuje = britské zboží ztrácí na evropské pevnině odbytiště
- 1807 tylžský mír (proti Británii)

5. koaliční válka 1809

- Francie vyčerpaná X Napoleon na vrcholu moci
- zahájena Rakouskem, které bylo Napoleonem opět poraženo 1809 u WAGRAMU
- kancléř METTERNICH začal usilovat o sblížení s Francií → 1810 sňatek Napoleona s Marií Louisou Habsburskou, dcerou rakouského císaře Františka I.
- Prusko a Rakousko se začaly počítat ke spojencům Francie
- vrchol Bonapartovy moci – byl pánem téměř celé kontinentální Evropy

Císařství Napoleona I.

- za Napoleonova císařství se z obraných válek staly války dobovačné, téměř celá pevninská Evropa ovládána Francií
- kontinentální blokáda však měla trhliny – obzvlášť v Portugalsku – odtud se britské zboží šířilo do jižní Evropy
- Napoleon svrhl portugalského i španělského krále, uvěznil papeže
- na španělský trůn dosadil svého bratra JOSEFA BONAPARTA
- Španělé podporovaní katolickou církví povstali a bojovali prostřednictvím malých partyzánských oddílů = gerilová válka – vázala mnoho francouzských vojenských sil - Španělsko po Británii další zemí, kterou se nepodařilo Francii zcela ovládnout
- 1809 v 5. koaliční válce porazil Napoleon Rakousko u WAGRAMU
- 1809 se Napoleon rozvedl se svou ženou Josefínou (nemohla už mít děti) a 1810 se oženil s Marií Louisou Rakouskou – císař František I. byl nucen provdat dceru Marii za Napoleona proto, že Napoleon chtěl založit novou evropskou dynastii (měli syna – Orlík – vévoda zákupský – zemřel v 21 letech na tuberkulózu)
- 1810 ve Francii panovala hospodářská a obchodní krize
- obyvatelstvo vyčerpano revolucí a neustálými odvody k vojsku
- ruský car porušil blokádu a otevřel ruské přístavy anglickému zboží
- Napoleon reagoval tažením do Ruska, které chtěl pokořit a stát se pánem celého kontinentu
- armádu sesbíral po celé Evropě a 1812 překročil bez vyhlášení války ruské hranice
- ruská armáda uzavřela spojení se Švédskem, v jehož čele stál jako KAREL XIV. bývalý Napoleonův maršál BERNADOTTE
- ruská armáda před Napoleonem ustupovala
- srpen 1812 – první větší bitva u SMOLENSKA
- září 1812 bitva u BORODINA
- Rusové znovu ustoupili a vydali Francii Moskvu, ovšem bez zásob a záměrně zničenou požárem

- v čele „**velké vlastenecké války**“ stál generál **KUTUZOV** – dával přednost pohyblivé obraně před rozhodujícími bitvami
- krutá zima donutila Napoleona k ústupu – drtivé ztráty Francouzi utrpěli při přechodu **říčky BEREZINY**
- mráz, hlad, nemoci a neustálé útoky kozáků zničily velkou francouzskou armádu
- Napoleon své vojsko opustil, vrátil se do Francie a chtěl vytvořit novou armádu
- během r. **1813 vytvořili Británie, Prusko, Rusko a Rakousko novou koalici**, ta v **říjnu 1813 porazila Napoleona u LIPSKA** – tzv. „**bitva národů**“
- v březnu **1814 vstoupili spojenci do Paříže**
- Napoleon I. sesazen a donucen odejít na **Elbu** ve Středozezemním moři
- Francii vráceny hranice z r. 1792
- na francouzský trůn se vrací Bourboni - **LUDVÍK XVIII.** (bratr popraveného Ludvíka XVI.)
- na jaře **1815 Napoleon** z Elby **uprchl**, sestavil vojsko, slíbil demokratické reformy, po 3 týdnech od vyloďení v Cann vstoupil do Paříže
- **Ludvík XVIII. z Paříže uprchl** a nastolil **císařství**, které trvalo **100 dní (stodenní)**
- Napoleon se pokusil svést rozhodující bitvu, ale **18. 6. 1815 poražen** Brity a Prusy **u WATERLOO** – nedaleko Bruselu
- zbytek života pak musel strávit jako britský zajatec na ostrově **Svatá Helena** (v již. Atlantiku)
- zde **1821 zemřel** (podezření na otravu arzenikem v tapetách)
- k novému uspořádání evropských poměrů se sešel tzv. **Vídeňský kongres**, který zasedal od září **1814**, cílem bylo **stanovení nových hranic Evropy**

4. VÍDEŇSKÝ KONGRES A POVÁLEČNÉ USPOŘÁDÁNÍ EVROPY

Vídeňský kongres a období restaurace

- v září **1814** se schází ve Vídni mezinárodní kongres k projednávání poválečného uspořádání Evropy
- vítězové nad Napoleonem se snažili dostat Francii zpět do hranic z r. 1792 a obohatit se novým územím
- duší kongresu byl rakouský kancléř **METTERNICH**
- kongres měl **obnovit politické poměry z r. 1792 = RESTAURACE** - vrátit moc dynastiím s legitimními nároky na trůn a měl vypracovat společnou taktiku proti dalšímu šíření revolučních myšlenek
- jednání, jehož se zúčastnili **zástupci Rakouska, Ruska, Pruska, Británie a Francie**, se protáhlo do **jara 1815** a bylo přerušeno Napoleonovým návratem k moci
- po Napoleonově definitivní porážce **u WATERLOO v červenci 1815** byla přijata závěrečná ustanovení:
  1. nastolovala v Evropě rovnováhu 5 velmocí
  2. Švýcarsku garantována věčná neutralita a nedotknutelnost hranic
  3. na královské trůny se vracely původní dynastie (na francouzský, španělský a neapolský **Bourboni**; papeži vrácen církevní stát; ve střední Itálii vládly vedlejší větve **Habsburků**)
- když v roce **1806** zanikla **Svatá říše římská národa německého**, byl místo ní ve Vídni vytvořen německý spolek, který sdružoval 35 monarchií a 4 svobodná města, v čele už nestál císař, ale spolkový sněm s malými pravomocemi; největší moc stále měly habsburské země, rostl však potenciál Pruska, které roku **1834** iniciovalo vytvoření celního spolku bez rakouských zemí → roste prusko-rakouské soupeření v politice i hospodářství a vrcholí v 60. letech 19. století válečným konfliktem, v němž vítězí Prusko
- po porážce Napoleona **1815** se ruský car **Alexandr I.**, pruský král **Fridrich Vilém III.** a rakouský císař **František I.** dohodli na společném dohledu na udržení pořádku v Evropě, tato úmluva se

nazývá systém **Svaté aliance** nebo též **metternichovský systém** a znamená společnou politiku panovnických dvorů proti revolučním idejím (ve 20. letech vojska Svaté aliance skutečně potlačila povstání ve Španělsku a Neapolsku), ke Svaté alianci postupně přistoupili téměř všichni evropští monarchové (kromě papeže, britského prince regenta a osmanského sultána); jedná se o první nadnárodní mírovou organizaci

- šíření myšlenek francouzské revoluce se ovšem zastavit nepodařilo, postupně se ujala myšlenka rovnoprávnosti lidí ve státě, v němž budou zrušena stavovská privilegia jedněch a poddanství druhých, a myšlenka oddělení zákonodárné a výkonné moci